

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ: ПОГЛЯД СУДДІВСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

Наталія Богацька
голова Асоціації суддів
господарських судів України
Південно-західний апеляційний
господарський суд

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОГАЛИНИ ТА ЇХ ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

- *щодо зупинення провадження у зв'язку з призначенням експертизи*
- *щодо суб'єктів звернення із заявами про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами;*
- *щодо відмови у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами*

Зупинення провадження у зв'язку з призначенням експертизи

ПРОБЛЕМА

Чинним ГПК унормовано усі процесуальні питання щодо призначення і проведення експертизи на стадії підготовчого провадження.

Питання: що робити у випадку, коли клопотання про призначення і проведення експертизи, в силу застосування ст.207 ГПК, подається на стадії розгляду справи по суті?

Якщо справа підлягає розгляду за правилами загального провадження – **проблеми не виникає**

- ✓ суд приймає рішення про перехід розгляду справи з порядку спрощеного позовного провадження до загального позовного провадження (ч.6 ст.250 ГПК)
- ✓ розгляд справи починається зі стадії відкриття провадження у справі
- ✓ в подальшому на стадії підготовчого провадження **призначається** експертне дослідження і застосовується п.2 ч.1 ст.228 ГПК.

Якщо справа, підлягає розгляду тільки в порядку спрощеного позовного провадження (ч.1 ст.247 та ч.1 ст.270 ГПК) – **виникає проблема**

- ✓ перехід від спрощеного до загального порядку розгляду справи, **процесуально не можливий** (ч.7 ст.250 ГПК)
- ✓ коли виникає **необхідність** призначення експертизи на стадії розгляду справи по суті, **суди позбавлені процесуальної можливості повернутися на підготовчу стадію розгляду справи**
- ✓ провадження у справі не може бути **зупинено** (ч.3 ст.195 ГПК)

**ШЛЯХИ
ВИРІШЕННЯ**

Доповнити ст.195 посиланням як на підставу зупинення провадження по справі – призначення судом експертизи: «Провадження у справі на стадії її розгляду по суті зупиняється тільки з підстав, встановлених п.1-3 ч.1 ст.227 та п.1-2 ч.1 ст. 228 цього Кодексу».

Суб'єкти звернення із заявами про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Правове регулювання: глава 3 розділу IV ГПК

ПРОБЛЕМА

- ✓ **Не встановлено суб'єкта права звернення до суду з заявами про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.**
- ✓ **Суд позбавлений процесуальної можливості надати оцінку суб'єкту звернення та лише досліджує зміст і форму заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами на відповідність вимогам ст.322 ГПК.**

НАСЛІДКИ

- Фактично з заявами про перегляд рішення за нововиявленими обставинами можуть звертатись як :**
- ✓ учасники справи, зокрема сторони, прокурор та треті особи;
 - ✓ особи, які **не брали участі** у справі, але рішенням **вирішено** питання про їх права та обов'язки.
 - ✓ особи, які **не брали участі** у справі і рішенням **не вирішено** питання про їх права та обов'язки.

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ:

Доповнити статтю 320 ГПК переліком суб'єктів права на звернення із заявами про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Відмова у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами

ПРОБЛЕМА

✓ **Не встановлено процесуального механізму відмови у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами.**

✓ **Це стосується випадків, коли заявником подається заява про перегляд із пропуском строку на її подання (ст.321 ГПК) і суд визнає підстави для поновлення такого строку неповажними.**

✓ **Суд позбавлений процесуальної можливості відмовити у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами.**

ПРИМІТКА

Строки подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами (ст.321 ГПК) :

- 30 днів з дня, коли особа дізналась про наявність обставин, якими обумовлено подання заяви за нововиявленими обставинами

- 3 та 10 років - присічні строки.

НАСЛІДКИ

Недобросовісні сторони, зловживаючи своїм процесуальним правом, ініціюють перегляд судових рішень, які вже набули законної сили.

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Доповнити главу 3 розділу IV ГПК статтею “Відмова у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами”.

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ МЕХАНІЗМАМИ

- *процесуальний механізм відводу судді*
- *процесуальний механізм повторного апеляційного перегляду*

Зловживання процесуальним механізмом відводу судді

- ✓ Відвід може бути заявлений протягом **10 днів** з дня отримання учасником справи ухвали про відкриття провадження у справі, але **не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання**, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження (абз.1 ч.3 ст.38 ГПК).
- ✓ Після спливу вказаного вище строку заявляти відвід дозволяється лише у **виняткових випадках**, коли про підставу відводу заявнику **не могло бути відомо** до спливу вказаного строку, але **не пізніше 2 днів** з дня, коли заявник дізнався про таку підставу (абз.2 ч.3 ст.38 ГПК).
- ✓ Якщо суд доходить висновку про **необґрунтованість** заявленого відводу: **зупиняє провадження у справі і передає вирішення** питання про відвід **іншому судді**, який визначається в порядку автоматизованого розподілу справи (ч.3 ст.39 ГПК).
- ✓ Питання про відвід має бути розглянуто **не пізніше 2 днів** з дня надходження заяви про відвід (ч.7 ст.39 ГПК).
- ✓ Якщо відвід заявляється повторно з підстав, розглянутих раніше, суд, який розглядає справу, **залишає таку заяву без розгляду** (ч.5 ст.38 ГПК).

ПРОБЛЕМА

Діючий порядок розгляду заяв про відвід:

- ✓ значною мірою **впливає на строки розгляду справ**;
- ✓ дозволяє сторонам заявляти відвід **на стадії розгляду справи по суті**.

Зловживання процесуальним механізмом відводу судді

НАСЛІДКИ

Учасники процесу, зловживаючи своїми процесуальними правами, **подають чисельні безпідставні заяви** про відвід з **різних підстав** та **затягують розгляд справи**.

СУДОВА ПРАКТИКА (ДЕКІЛЬКА ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ)

Не визнання неодноразового заявлення відводів по справі **зловживанням процесуальними правами** (ст.43 ГПК), з огляду на різні підстави.

Визнання неодноразового заявлення відводів по справі **зловживанням процесуальними правами** (ст.43 ГПК), з огляду на те, що вони **«заявлені завідомо безпідставо»**.

Зловживання процесуальним механізмом повторного апеляційного перегляду

- ✓ Особа, яка не була присутня під час апеляційного розгляду справи має право подати апеляційну скаргу до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи (ч.1 ст.272 ГПК).
- ✓ **Одночасно подається клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження (ч.3 ст.256 ГПК).**
- ✓ У випадку **поновлення строку на апеляційне оскарження:**
 - суд **зупиняє дію оскаржуваного рішення** в ухвалі про відкриття апеляційного провадження (ч.5 ст.262 ГПК)
 - виконавець **зупиняє відповідне виконавче провадження** (ст.38 ЗУ «Про виконавче провадження»).

ПРОБЛЕМА

Судові рішення, які набрали законної сили не виконуються протягом тривалого часу.

НАСЛІДКИ

Боржники на законних підставах тривалий час уникають виконання судового рішення та, таким чином, затягують відповідний процес.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОНАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ ГПК УКРАЇНИ

- *щодо наказного провадження*
- *щодо врегулювання спору за участю судді*

Наказне провадження: проблеми правозастосування окремих положень

Правове регулювання: розділ II ГПК

Судовий наказ може бути видано тільки за вимогами про стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій формі, якщо сума вимоги не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч.1 ст.148 ГПК).

ПРОБЛЕМА

- ✓ що вбачається під поняттям «сума грошової заборгованості»?
- ✓ чи включаються до суми грошової заборгованості заявником окрім суми основного боргу:
 - 3% річних і інфляційні нарахування;
 - штрафні санкції (штраф та пеня)?

ПРИМІТКА

- ✓ *Стосовно інфляційних нарахувань та 3 % річних (ст. 625 ЦК)*

Правова позиція КГС ВС: «до суми грошової заборгованості входять, як сума основного боргу, так і інфляційні нарахування та 3 % річних, адже відповідні нарахування на суму боргу та проценти річних не є санкціями, а виступають способом захисту майнового права та інтересу сторін».

- ✓ *Стосовно штрафних санкцій (штрафу та пені)*

Аналіз статті ст. 549 ЦК України, яка містить поняття **штрафних санкцій (штрафу та пені)**, свідчить про те, що вони **не входять до складу основного грошового зобов'язання** за договором, а застосовуються у разі порушення грошового зобов'язання боржником.

Наказне провадження: проблеми правозастосування окремих положень

СУДОВА ПРАКТИКА (ДЕКІЛЬКА ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ)

Ситуація:

- ✓ договором передбачено стягнення тільки основної суми заборгованості
- ✓ заявником включено до загальної суми заборгованості 3% річних та інфляційні витрати

Ситуація:

- ✓ договором передбачено стягнення:
 - основної суми богу
 - 3 % річних та інфляційних витрат
 - пені та штрафу

Стягнення як це передбачено договором, **лише суму боргу**

Видання судового наказу **на повну суму**, керуючись ст.625 ЦК.

Стягнення всієї суми, включаючи пеню та штраф

Відмова у **стягненні** пені та штрафу, керуючись ст.549 ЦК

Альтернативні способи врегулювання спорів

МЕТА

- ✓ **скоротити** строки розгляду справ та відсотку оскаржуваних рішень;
- ✓ **зменшити** судові витрати;
- ✓ **поліпшити** якість судових рішень;
- ✓ **досягти** примирення між сторонами із **збереженням** ділових партнерських відносин.

МОДЕЛІ

- ✓ медіація;
- ✓ врегулювання спору за участю судді.

- ✓ **Ефективність медіації** доведена світовою практикою: у країнах Європи **80% спорів**, що перебувають у провадженні суду та передаються на медіацію, **вирішуються без судового розгляду.**

Врегулювання спору за участю судді як модель альтернативного способу врегулювання спорів

ПРОБЛЕМА

- ✓ **Наявне протиріччя:**
 - **ГПК забороняє судді надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі (ч.7 ст.188 ГПК).**
 - **Втім під час проведення співбесід суддя може роз'яснити судову практику в аналогічних спорах і запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору. У даному випадку суддя фактично роз'яснює сторонам правові позиції вищих інстанцій із накладенням їх на конкретні обставини справи (ч.5-6 ст.188 ГПК).**
- ✓ **Сторони, вислухавши роз'яснення судді та розуміючи свої слабкі та сильні юридичні позиції, не врегульовують спір, а навпаки приймають рішення про його вирішення виключно у судовому порядку, (п.1ч.1 ст.189 ГПК), відповідно справа передається на розгляд іншому судді (ч.4 ст.189 ГПК).**

НАСЛІДКИ

Даний процесуальний механізм використовується **недобросовісними сторонами** для **затягування розгляду справи і зміни складу суду**, який їх не влаштовує.

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

- ✓ **Запровадити інститут медіації** як альтернативний спосіб врегулювання спору.
- ✓ **Прийняти Закон України «Про медіацію»**
- ✓ **Організувати медіаційні Центри** при апеляційних господарських судах в яких будуть працювати професійні медіатори, які пройшли відповідне навчання.

Модель медіації було розглянуто межах Програми USAID з реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» під час опрацювання основних аспектів Альтернативного вирішення спорів.

Дякую за увагу!

